

DIE ONTWIKKELING VAN DIE SOWJET-VLOOT SEDERT 1945

Kdr R. H. HARM

After the second World War, Stalin decided on a naval programme for Soviet Russia in which the strategies of a 'fortress fleet' and a 'fleet in being' were combined. The naval strategy was based on the premise that a Western attack could only be repulsed in home waters under cover of ground based air support.

Krushchev introduced no changes in the naval strategy in 1954. Admiral Gorschkov was appointed as chief of the Soviet navy and was directed to develop a missile armed and nuclear powered submarine force to defend the USSR. In 1961 the USSR decided to retain a defensive strategy but become tactically offensive as a result of the development of their navy on a world wide scale.

During the fifties the commercial as well as the fishing fleets expanded and the USSR became independent of foreign navigation and was in the position to acquire overseas bases.

Brezhnev didn't change this naval strategy. He built up a balanced fleet. Soviet Russia's basic naval problems could not be solved seeing that the navy was still dependent on foreign bases for replenishment and air support.

Inleiding

Die ontwikkeling van die Sowjet-seemag is ... *an unique and unprecedented development in the whole history of seapower.*¹ Dis veral merkwaardig as in gedagte gehou word dat die Sowjet-Unie 'n kontinentale mag en groot landmassa is in vergelyking met Engeland wat 'n eiland is. Bowendien het die land min seegebiede en min hawens wat dwarsdeur die jaar ysvry is, en is so selfvoorsienend dat dit nie van die see vir sy voortbestaan afhanklik is nie. Die bewering, dat die Kubaanse missielkrisis (1962) die stukrag vir die ontwikkeling van die Sowjet-vloot was, is ongegrond.

Die Ontwikkeling van die Sowjet-vloot voor 1945

Die tydperk tot 1920

Weens die gebrek aan ysvrye hawens het Tsaar Peter die Grote in die agtiende eeu besluit dat Rusland sy eie vlootmag moes opbou en dat hy ysvrye hawens moes verkry. Die ysvrye hawens wat hy gesoek het, was aan die Baltiese en Swart See geleë. Die vlootmag is daargestel, maar die

ysvrye hawens kon eers na 'n lang stryd verkry word.

Die bestaan van die vlootmag het net onder 'n paar van die heersers, na Peter die Grote, 'n bloeitydperk beleef. Die gebrek aan ondervinding wat hieruit voortgespruit het, het moontlik bygedra tot die neerlaag wat die Russiese vloot in 1904-1905 in die Russies-Japannese oorlog gely het.²

Die oorblyfsel van hierdie mag is in die Oktober-revolusie van 1917 verder verwoes, polities sowel as militêr. Ekonomiese en tegnologiese faktore het die opbou van die vloot na 1917 gekniehalter en dit het eers ernstig 'n aanvang geneem in die dertigerjare met die instelling van die vyfjaarplanne.³

Die twintiger- en dertigerjare

'n Vlootstrategie wat as die 'jong skool'-strategie bekend gestaan het, is gedurende die twintigerjare ontwikkel. Die strategie het 'n vlootmag ten doel gestel wat uit ligte oppervlakvaartuie, duikbote en 'n landgebaseerde maritieme

lugmag sou bestaan. Die verdediging van die nasionale grondgebied was die hoofdoelwit en die operasies sou in dié waters plaasvind wat deur maritieme lugsteun gedek kom word.

Vroeg in die dertiger jare het daar 'n verandering in die strategie ingetree, wat met die Kommunistiese Party Kongres (KPSU-kongres) van 1934 bevestig is.⁴ Hierdie verandering het plaasgevind op 'n stadium dat vervaag het en die suiweringsveldtogte sy effek op die offisierekorps gehad het. Gevolglik het die 'ou skool'-strategie, wat 'n gebalanseerde vloot voorgestaan het, in swang gekom.

Die strategie is gesteun deur die vloothiërargie en het op aktiewe verdediging staatgemaak. Dit is egter deur die Sowjet-leërhiërargie teengestaan. Laasgenoemde het die vloot as 'n onderdeel van die leër beskou en vloottake is hoofsaaklik as die ondersteuning van grondmagte beskou. In die nuwe strategie is voorsiening gemaak vir die toevoeging van meerdere oorlogskepe (torpedojaers en groter) tot die vloot. Die resultaat van hierdie verandering was die legging van die kiel in 1939 van die *CHAPAYEV* — kruiser in die ligte klas (CL).

Stalin se voorliefde was swaar kruisers⁵ en hy was 'n voorstander van ander swaar oorlogsbodems (bv slagskepe). Nogtans het die rol wat die vliegdekskepe kon vul hom nie oortuig nie en het hy hulle konstruksie teengestaan.⁶ Dit was die toestand van die Sowjet-vloot toe Duitsland die Sowjet-Unie in 1940 binnegeval het.

Die Tweede Wêreldoorlog 1940-1945

Met die uitbreek van die oorlog was die Sowjet-vloot materieel gesproke die Duitse vloot se meerdere. Die Sowjet-vloot het egter steeds mank gegaan aan tegniese kundigheid en ondervinding. Stalin se suiweringsveldtogte het laasgenoemde probleem nog vererger.⁷ Die Sowjet-vloot het 'n gebrek aan selfvertroue gehad aangesien dit nie 'n outonome deel van die Sowjet-weermag was nie, maar as 'n onderdeel van die Sowjet-leër beskou is.

Aan die begin van die oorlog het die Sowjet-vloot weinig suksesse teen die Duitsers behaal en eers teen die einde van die oorlog enige weerstand begin toon. Die vloot se doeltreffendheid is verder belemmer deurdat beskikbare magte oor vier geografies wydverspreide vlote verdeel was, wat mekaar moeilik of glad nie kon ondersteun nie.⁸

Die ontwikkeling van die Sowjet-vloot na 1945

Die Stalin-era

Die Tweede Wêreldoorlog het die Sowjet-vloot geleer dat die 'ou skool'-strategie, met sy klem op die gebalanseerde vloot, verder deurgevoer moes word. Dit het duidelik aangetoon dat die vloot ander take het as om net die grondmagte te ondersteun. Ander lesse wat tot die verdere ontplooiing van die strategie bygedra het is:

- a. *Maritieme en amfibiese operasies kon nie sonder lugsteun uitgevoer word nie.*
- b. *Lugverkenning en -patrollies was 'n vereiste in myn- en duikbootbestryding.*
- c. *Mobiele seegebaseerde maritieme lugsteun het 'n noodsaaklikheid geword.*
- d. *Taktiese offensief is beter as defensief, selfs gesien vanuit 'n strategiese defensiewe posisie.⁹*

Die ontplooiing van die 'ou skool'- of 'gebalanseerde' vloot-strategie.

Die Sowjet-vloot het na die Tweede Wêreldoorlog 'n geweldige agterstand op die maritieme magte van die Westerse nasies gehad. Die VSA het reeds oor die atoomwapen beskik en vliegdekskepe het 'n primêre rol in sy maritieme aanvalsmag gevul. Die Sowjet-leierskap het hierin 'n direkte bedreiging teen homself gesien, asook in die VSA se vermoë om amfibiese operasies uit te voer.

In die ontplooiing van die vlootstrategie, het aktiewe verdediging, gebaseer op die uitgangspunt dat aanvalle in eie waters sou plaasvind en daar die hoof gebied moes word, 'n baie belangrike rol gespeel.¹⁰ Klem is gelê op die bou van duikbote vir die bestryding van vliegdekskepe en vinnige kanonneerbote vir die bestryding van amfibiese operasies. Die landgebaseerde maritieme lugmag is ook ontwikkel om 'n teenvoeter teen die kernaanvalsmag van die VSA te probeer vind. Hoewel Stalin nou die belangrikheid van die vliegdekskip kon insien, het ekonomiese en tegnologiese faktore hom gedwing om die konstruksie van sulke skepe op die lange baan te skuif.¹¹ In pleks daarvan wou Stalin so gou moontlik maritieme magte aan al sy vlote beskikbaar stel, wat hom in staat sou stel om sy buitelandse beleid uit te voer.¹²

Stalin chose an unorthodox strategic mixture of naval forces that combined with the forces

suitable for a young school strategy major elements of the two other strategies of 'fortress fleet' and 'fleet in being'.¹³ Met die klem op verdediging het Stalin die sogenaamde 'fortress fleet' asook die gestelde doelwit van 'n gebalanseerde vlootmag wat uit kruisers en torpedojaers bestaan het, daargestel.¹⁴ Stalin pursued his 'fleet for the open sea' policy with a massive building programme which was resumed in 1946, but at the same time he consigned this 'fleet-in-being' to the role of a 'fortress fleet'.¹⁵

Stalin het besef sy vlootmag was minderwaardig in vergelyking met die Amerikaanse vloot, maar hy wou die politieke voordeel wat die VSA hieruit geput het, neutraliseer.¹⁶ Die primêre taak van die vlootmag was steeds aktiewe verdediging ter ondersteuning van die grondmagte. Die Sowjet-vloot het 'n mate van outonomie verkry deur die instelling van 'n onafhanklike vlootministerie in Februarie 1950.¹⁷

Die invloed van ontwikkelinge in die Amerikaanse Vloot.¹⁸

Na afloop van die Tweede Wêreldoorlog het die Amerikaanse owerhede 'n kwasi-isolasionistiese beleid gevolg. Teen 1947 het die Amerikaanse regering weer in wêreldgebeure begin belangstel. Die isolasie van die *USSR* het die hoogste prioriteit geword.

President Truman het sy beleid van beperking gepropageer om die *USSR* se strewende na gebiedsuitbreiding in Europa en die Midde-Ooste te probeer die hoof te bied. Grootskaalse hulp is aan die littorale state van die Middellandse See en Iran geskenk om so die lande binne die *VSA* se invloedssfeer te hou. Die Marshallplan het die Wes-Europese lande gehelp om ekonomies op die been te kom en om die vernietiging, deur die oorlog veroorsaak, weer op te bou. Ter ondersteuning van die Trumandoktrine is die Amerikaanse Sesde Vloot in die Middellandse See en die Sewende Vloot in die Stille Oseaan ontplooi.

Die *VSA* het op daardie stadium nog die monopolie op atoomwapens gehad. Die opbou van die Amerikaanse vloot het veral op vliegdekskepe en duikbote gekonsentreer en die aanvalsvermoë van die Amerikaanse vloot is tot 'n groot mate verhoog.

Die Korea krisis

In 1950 het die Koreaanse oorlog tussen die Kommunistiese Noord-Korea (ondersteun deur die *VRS* en *USSR*) en die westerse Suid-Korea ontbrand. Op Amerikaanse aandrang is 'n *VV*-mag wat onder die beheer van 'n Amerikaanse bevelvoerder gestaan het na die gebied gestuur. Die maritieme magte, bestaande uit hoofsaaklike Amerikaanse en Britse oorlogsskepe, het volledige seebeheer in en om Korea verkry. Die *USSR* was magteloos om iets hieraan te doen en moes sy hulpverlening tot oorland beperk. Die gebrek aan see-mag is hier sterk gevoel.

Die bou van 'n vloot

In 1950 het die Sowjet-regering 'n plan goedgekeur vir die konstruksie van groot en klein oppervlakskepe en duikbote. Die plan het die maandelik konstruksie van vliegdekskepe ingesluit, maandelik een vir elk van die vier bote.¹⁹ Die plan het ook voorsiening gemaak vir die konstruksie van die *STALINGRAD*-klas swaar kruisers en die voltooiing van die *CHAPAYEV*-klas ligte kruiser, waarvan die kiel in 1939 gelê is, maar wat nooit voltooi is nie.²⁰

Konstruksie van die *SVERDLOF*-klas kruiser is ook goedgekeur, maar weens 'n veranderde vlootstrategie onder die Khrushchev-bewind, is net 12 van die beplande 24 eenhede voltooi. Terselfdertyd sou 'n groot hoeveelheid van die ligter vaartuie en duikbote gebou word. In sommige gevalle het die konstruksie eers na Stalin se dood begin.²¹ Dis maandelik dat kernduikbote van die *N*-klas reeds onder die Stalin-beheer beplan was.

Die Khrushchev-era

Die dood van Stalin in 1953 het 'n beduidende effek op die ontwikkeling van die Sowjet-vloot gehad. Die periode is deur politieke onsekerheid ingelui, terwyl die land deur 'n kollektiewe regering geregeer is.

Reeds in die tyd het daar 'n verandering in die vlootstrategie ingetree, wat na die magsoorname deur Khrushchev in 1954 bevestig is. Die verandering van die twintigerjare, nl die 'jong skool'-strategie. In hierdie strategie word die klem geplaas op selfverdediging en die verskaffing van skipwapenstelsels om die taak uit te voer, nl duikbote en ligte aanvalsvaartuie.

Deur Khrushchev se toedoen is die onafhanklike vlootministerie, wat in 1950 deur Stalin ingestel is, afgeskaf en is die Sowjet-vloot weer onder die indirekte beheer van die Sowjet-leër geplaas.²²

Die 'jong skool'- of Khrushchev-doktrine

a. *Stelling van die doktrine.* Nadat Khrushchev uiteindelik die mag in 1954 oorgeneem het, was sy eerste optrede om bestaande bouprogramme van meerdere oorlogskepe in te kort of af te las. In die toekoms sou die Sowjet-vloot net op duikbote, ligte aanvalsvaartuie en die landgebaseerde maritieme lugmag staatmaak.²³

Baie aandag sou aan die vervaardiging van missiele met kernploffkoppe gegee word om die Westerse voorsprong so te probeer inhaal. Die bestaan van sulke wapens was die basis vir die uitgangspunt dat die Sowjet-vloot geen onafhanklike missies het nie. Daarom het die Sowjet-regering besluit om twee buitelandse basisse, nl Porkkala-Ud (Finland) en Port Arthur (Oos-Siberië), prys te gee. Dit was 'n radikale beleidsverandering, want Stalin het hard gewerk om die basisse te bekom.

Khrushchev se houding sou selfs na sy aftrede tot 1968 in swang bly, veranderinge in die vlootstrategie ten spyte.²⁴ Hoewel Khrushchev nie teen die daarstelling van 'n vlootmag gekant was nie, was hy 'n ekonomiese realis. Hy het oorlogskepe as 'staalvreters' beskou en sou graag die staal in sy binnelandse ekonomie wou gebruik.²⁵

b. *Die aanstelling van Adm. Gorshkov.* Gorshkov is in 1955 as Admiraal van die Vloot deur Khrushchev aangestel wat 'n groot rol in die ontwikkeling van die Sowjet-vloot sou speel. Hy het die lesse uit die Tweede Wêreldoorlog ter harte geneem: *both for the development of naval theory and for the practical construction of our Navy.*²⁶

Ondanks die verklaarde Khrushchev-doktrine, het Adm Gorshkov daarin geslaag om die konstruksie van 6 SVERDLOV-klas kruisers, wat in 1953 neergelê is, te laat voortgaan.²⁷

In 1956 is konstruksie van die skepe egter stopgesit. Vier kruisers wat op die stadium onder konstruksie was, is opgebreek vir skrootmetaal.²⁸

Adm Gorshkov het verder groot belangstelling in die ontwikkeling van ballistiese sowel as taktiese missiele getoon, en die ontwikkeling van die wapens is gestimuleer. Dat die klem op taktiese missiele geval het, is 'n tipiese Russiese oplossing om die bedreiging van die vliegdekskip die hoof te bied.²⁹

Die Sowjet-leierskap het beseft dat hulle 'n kwaaï agterstand in tegnologiese kundigheid gehad het en het daarom hulle beskikbare bronne op die ontwikkeling van die skip-tot-skip misiel (SSM) en kruisermissiele vir oppervlakteskepe en duikbote, gekonsentreer. Die kruisermissiel was veral die wapen waarmee vliegdekskepe aangeval kon word, sonder om binne die bereik van die vliegtuie van laasgenoemde skip te kom.

- Die KPSU-kongres van 1954 het die beplande konstruksie van vliegdekskepe gekanselleer. Terselfdertyd is 'n propaganda-veldtog teen die soort skepe van stapel gestuur in 'n poging om die doeltreffendheid van die skepe in die oë van die Weste te diskrediteer.

c. *Onderlinge verskille in die Sowjet-leierskap.* Die 'jong skool'-strategie het heelwat meningsverskille in die Sowjet-leierskap laat ontstaan, hoofsaaklik tussen die KPSU- en Leërhiërargieë, wat hoofsaaklik saamgestem het, en die Sowjet-vloot. Die KPSU-leierskap het die ontwikkeling van die kern afskrikingsmag as vervangend van die konvensionele vlootmag beskou, 'n uitgangspunt wat ook in die sestigerjare in die VSA heelwat polemieke veroorsaak het. Die Sowjet-leër het hierdie uitgangspunt gesteun en die vlootmag se missie as ondersteunende mag vir sy eie operasies beskou.

Die Sowjet-vloot, by monde van Adm Gorshkov, het van die standpunt uitgegaan dat 'n kernafskrikingsmag aanvullend tot 'n konvensionele vlootmag dien, en 'n gebalanseerde vlootmag voorgestaan. Die gestelde KPSU-beleid het nie verander nie en in 1957 het dit tot die 'beperkte vloot'-doktrine gelei.³⁰

Die verdere uitbou van die Sowjet-vloot

Die twintigste KPSU-kongres wat in 1956 gehou is, het 'n belangrike invloed op die ontwikkeling van die Sowjet-vloot uitgeoefen. Besluite wat op

die Kongres geneem is, het groter klem op die ontwikkeling van missieltegnologie en die modernisering van die Sowjet-vloot geplaas. Maarskalk Zhukov het gesê . . . *in building the Soviet Navy we hold that warfare in naval theatres of a future war will acquire immeasurably greater significance than was the case in the last war.*³¹

Teen 1960 het die SSM die hoofbewapening van Sowjet-oorlogskepe geword en het die skip-tot-lug missiel (SAM) reeds 'n belangrike rol begin speel. Die Sowjet-vloot het in die Khrushchev-era sy grootste groei gesien en 'n groot hoeveelheid verskillende klasse skepe en duikbote het die lig gesien. Skepe wat na 1964 in diens geneem is, was reeds gedurende die Khrushchev-bewind ontwerp, want 'eight to ten years are frequently required in Western Navies between the inception of a ship's design and the first of the class being commissioned'.³²



Die KASHIN-klas was die eerste oorlogskip ter wêreld wat uitsluitlik op die aandrywing van gas turbines staatgemaak het.

a. *Kruisers torpedojaers.* Ondanks Khrushchev se teenkanting teen meerdere oorlogskepe is 'n verbasende hoeveelheid van die skepe in diens geneem of konstruksie begin. Dit het 'n helikopterkruiser en 2 klasse ligte kruisers ingesluit. Verskeie nuwe klasse torpedojaers is ook in diens geneem. 'n Kenmerk van hierdie skepe was hulle missielbewapening. Die KASHIN-klas se aandrywingmasjinerie was gas turbines, 'n revolusionêre ontwikkeling en dié eerste oorlogskip ter wêreld wat uitsluitlik op dié vorm van masjinerie staatgemaak het.³³

- b. *Ligter vaartuie.* Klem is gelê op klein fregatte en vinnige missielbote.
- c. *Duikbote.* Die grootste ontwikkeling het egter in duikbootoorlogvoering plaasgevind, wat heel moontlik 'n reaksie was op die Amerikaanse ontplooiing van die eerste kernaangedrewe ballistiese missieduikboot (SSBN) op patrolliewerk in waters om die USSR. Die boot was bewapen met Polaris A-1 IRBM'e (intermediêre afstand ballistiese missiele). Die bote is as 'n ernstige bedreiging teen die USSR beskou.

Die vergrootte duikbootvloot van die USSR het aan die einde van die Khrushchev-bewind die grootste duikbootvloot ter wêreld uitgemaak. Die Sowjet-vloot het hiermee ook begin toon dat dit met die Amerikaanse vloot wou wedywer om te sien wie die magtigste is en het blykbaar begin besef dat '*Seapower is more important than landpower, because it is as pervading as the element in which it moves and has its being*'.³⁴

- i. Om die dreigement te bekamp het kernaangedrewe duikbote, bewapen met missiele of torpedo's (SSGN en SSN), sowel as konvensioneel aangedrewe duikbote met soortgelyke bewapening (SSG en SS) die lig begin sien. Al die duikbote is tussen 1954 en 1964 gebou, waarvan die kernaangedrewe duikbote hoofsaaklik vanaf 1960 gebou is. Die N-klas duikboot (SSN) is reeds van 1958 gebou en was seker in 1954 reeds in die ontwerp stadium.
- ii. Drie klasse van duikbote vir aanwending as deel van die kernafskrikingsmag is tot die vloot toegevoeg, waarvan die Y-klas 10 jaar geneem het om voltooi te word.



Die Y-klas duikboot wat deel van die kernafskrikingsmag van die Sowjet-Unie moes vorm, het 10 jaar geneem om te voltooi.

Die groeiende Sowjet handels- en vissersvloete

Gedurende die Khrushchev-bewind het die Sowjet-ekonomie tekens van stagnasie getoon. Hoewel handel met die buitewêreld toegeneem het, was die *USSR* vir vervoer van die handelsware hoofsaaklik van buitelandse handelskeepvaart afhanklik. Sy buitelandse geldreserwes is hierdeur onder groot druk geplaas, en die land is boonop blootgestel aan politieke druk.

'n Handelsvloot moes dus so gou moontlik opgebou word. *Faced with the combination of growing foreign trade, and inadequate fleet and the resulting drain of scarce foreign currency there is nothing surprising about the Soviet Government's decision to expand its merchant marine.*³⁵

Vanaf 1959 het die Sowjet-handelsvloot so uitgebrei dat dit in 10 jaar se tyd die sesde plek in die wêreld beklee het.³⁶ Dit het tegelykertyd 'n logistieke ondersteuningsmag vir die vloot daargestel in geval van 'n toekomstige oorlog en het gedien as 'n addisionele bron van inligting.

Weens landbouprobleme was die Sowjet-owerhede verplig om die proteïenname van sy bevolking met vis aan te vul en dus het die vissersvloot vinnig uitgebrei.³⁷ Die inheemse viswaters kon egter nie al die benodigde vis verskaf nie en visvangste is tot al die oseane uitgebrei. Die uitbreiding van die handels- en vissersvloete het 'n ekstra beskermingstaak op die skouers van die Sowjet-vloot geplaas en ook daarvan was meer en nuwe skepe nodig.

Die wêreldkrisisse

Die Khrushchev-bewind word gekenmerk deur verskeie wêreldkrisisse waartydens die *USSR* die gebrek aan 'n groot maritieme mag sterk gevoel het. Die gebrek aan so 'n mag het die Sowjet-leierskap gedwing om hulle optrede tot die diplomatieke veld te beperk, terwyl die vertoon van militêre mag deur middel van 'n vlootmag meer effektief kon gewees het. Die gebruik van vlootmag in die sogenaamde 'gunboat'-diplomatie rol is baie subtiel. *'She offers protection without occupation: the possibility of intervention without commitment.'*³⁸

In 1956 het 'n Anglo-Franse mag Egipte binnegeval in 'n poging om beheer oor die Suezkanaal te behou. Die Sowjet-regering moes

van politieke aksies en diplomatieke druk gebruik maak om die inval te beëindig, en dit was net geslaag omdat die *VSA* ook teen die inval gekant was en self druk uitgeoefen het.

Die Libanon-krisis van 1958 het weer eens die onmag van die *USSR* getoon deurdat die *VSA* ongehinderd troepe geland het om 'n burgeroorlog tussen regse en linkse faksies te beëindig. Selfs materiële hulpverlening kon nie onderneem word nie.

Die Kubaanse missielkrisis van 1962 het die twee supermoondhede tot op die randjie van 'n kernoorlog gebring. Om die strategiese wanbalans in ewewig te bring, wou die *USSR* ballistiese missiele in Kuba plaas. Die aksie het gekom vanweë die bestaande strategiese wapens op land, ter see en in die lug wat teen die *USSR* gemik was.³⁹ Die missiele en logistieke steun is per see na Kuba vervoer. Nadat verskeie vergeefse waarskuwings tot die *USSR* gerig is om die optrede te staak, het die Amerikaanse vloot 'n blokkade om Kuba ingestel. Die *USSR* kon vanweë die gebrek aan 'n vlootmag die blokkade nie teenstaan nie, en het 'n diplomatieke en militêre neerlaag gely. Die neerlaag het indirek tot Khrushchev se verdwyning van die politieke toneel bygedra.

Die Brezhnev-era

*It is clear that the change in Party leadership provided a decisive domestic factor for change in naval doctrine since 1964.*⁴⁰ Die verdwyning van die politieke toneel van Khrushchev in 1964, was ook die ondergang van die 'jong skool'-strategie. Die nuwe Voorsitter van die *KPSU*, Leonid Brezhnev, het Adm Gorshkov as admiraal van die vloot behou, maar die veranderde strategie het op 'n terugkeer tot die 'gebalanseerde' vlootstrategie gedui.

Dis moontlik dat die Sowjet-leierskap juis op hierdie stadium besluit het om die strategiese defensiewe strategie te behou, maar tot die taktiese offensief oor te gaan. Die Sowjet-vloot het in 1964 weer sy mate van outonomie teruggekry en onafhanklike take toebedeel gekry.⁴¹ Die oorgang na die taktiese offensief het beteken dat die Sowjet-regering die uitgangspunt, dat verdediging van die vaderland in eie kuswaters sal geskied, verwerp het, en aanvaar het dat sulke verdediging weg van eie kus en op die oop see kan geskied.⁴² ... *the decision that the Navy should move forward in strategic defence was prompted by the new threat of*

*nuclear strikes against Russia from distant sea areas.*⁴³

'n Veranderende vlootstrategie

In 1964 het die Sowjet-owerhede baasskap en bedreiging van die NAVO maritieme mag, veral met betrekking tot sy kernaanvalsvermoë, en van sy vinnige vliegdekskip-aanvalsmagte deeglik besef. Die teenwoordigheid van hierdie magte in die Middellandse See het gelei tot die ontplooiing van 'n Sowjet-taakmag aldaar.⁴⁴ Dit het vir die USSR voordele in gehou, nl. eerstens het dit 'n teenvoeter vir die ontplooiende NAVO/VSA mag daargestel, en tweedens het dit die politieke voordeel, wat die Amerikaanse Vloot in die gebied geniet het, grootliks geneutraliseer. 'n Verdere voordeel wat die Sowjet-vloot ingesien het, was dat magte vinnig ontplooi sou kon word om 'n moontlike kernaanval te smoor of om vinnig terug te slaan.

Die beginstadium van 'n kernoorlog is as van onskatbare waarde beskou 'since it affords the opportunity to achieve at the very outset of the war at least some of the 'military-strategic and politico-military objectives' that formerly could be gained only gradually during the course of a war as the cumulative effect of a series of tactical successes'.⁴⁵ Die Sowjet-vloot se persepsie van die dreigement het sy missies soos volg bepaal.

- a. Die aanval van die lewensbelangrike maar kwesbare seekommunikasielyne van NAVO.
- b. Die beskerming van die USSR se militêre, en soms lewensbelangrike, kusverbindings.
- c. Die verdediging van die Sowjet-kuslyn teen amfibiese aanvalle deur NAVO.
- d. Die verhoging van die Sowjet-vloot se vermoë om beperkte amfibiese operasies ter ondersteuning van die Sowjet-leër uit te voer.⁴⁶

Die verdedigingstaak van die Sowjet-vloot was veral gemik op die vernietiging van vliegdekskepe. Met die koms van die Polaris-duikboot, het dit die primêre teiken vir opsporing en vernietiging geword en daarom het die Sowjet-vloot soveel klem op duikbootjag gelê.

Alhoewel 'n aanvalsvermoë dus ontstaan het, was verdediging die primêre taak. . . . *the Soviet Navy's basic wartime mission is definitely not submarine-launched strategic nuclear strikes at the United States.*⁴⁷ Strategiese kernmag is daargestel om deur middel van 'n tweedeslag vermoë, die moontlikheid van 'n eersteslag te verminder.



Die Kiev-klas vliegdekskip vir helikopters het die vloot se hand in die see-ontseggingsrol versterk.

Die Sowjet-vloot tot vandag

Die Sowjet-vloot het gegroei totdat dit vandag in sommige vlakke van vlootmag pariteit, en in die geval van duikbote 'n voorsprong, behaal het. Nogtans was sy missie nie seebeheer nie. Siende dat die USSR in meeste van sy behoeftes behalwe dié op tegnologiese gebied, selfvoorsienend was, was dit nie vir die land nodig om seebeheer uit te oefen nie.

Sy strategie was wel daarop gemik om sy vyande vryheid ter see te ontsê. 'Because the Soviet Navy is not designed for the positive purpose of seeking control of the seas, but for the negative purpose of trying to deny the use of the sea to its opponents — especially the United States. Therefore the Soviet Navy does not build sea-control weapons systems, but sea-denial weapons systems such as submarines and raiding cruisers, supplemented by land-based aircraft and minelaying'.⁴⁸

Dit beantwoord ook die vraag waarom die USSR nie vliegdekskepe gebou het nie. Sels die verskyning van die KIEV-klas vliegdekskip vir helikopters en VTOL vliegtuie alleenlik het niks daaraan verander nie. Sy rol as vliegdekskip is beperk deur die hoeveelheid en soort vliegtuie wat dit dra. Die vliegdekskip en die toevoeging van kruisers en torpedojaers het die Vloot se hand in die see-ontseggingsrol versterk.

Probleme in die ontwikkeling van die Sowjet-vloot

In net meer as drie dekades is die Sowjet-vloot opgebou van 'n minderwaardige vlootmag tot 'n kontemporêr uiters moderne vlootmag. Die oorspronklike doelwitte van kusverdediging en strategiese kernafskrikking is nog van toepassing, maar kusverdediging is nou nie meer tot eie kuswaters beperk nie en see-ontsegging het in belang toegeneem. Die opkoms van die Vloot verduister egter 'n paar belangrike probleemgebiede wat of net gedeeltelik of glad nie opgelos is nie.

1. Die geografiese verspreiding

Die Sowjet-vloot word tans oor vier vlote verdeel wat op geografiese gebiede gebaseer is, nl. die Noordelike, Baltiese, Swart See en Stille Oseaan Vlote. Die vier vlote is oor 'n groot geografiese gebied versprei, met die gevolg dat beskikbare gegewe-eenhede, ondanks die groei van die Sowjet-vloot, dus versprei is. Dit plaas ekstra druk op die Sowjet-ekonomie vir die verskaffing van meer eenhede om 'n balans tussen die vlote te behou.

Ondanks die huidige gebruik van die Suezkanaal, 'n waterweg wat in oorlogstyd baie maklik deur NAVO of die VSA afgesluit kan word, is onderlinge steun tussen die vlote moeilik. In oorlogstyd sal noodsaaklike onderlinge steun so goed as onmoontlik word.

2. Vrye toegang tot die see

Die vlootbasisse van die USSR is so geleë dat die Sowjet-vloot nie vrye toegang tot die oseane outomaties kan aanvaar nie.

- a. Die hoofkwartier van die Baltiese Vloot is te Baltiisk geleë, 'n hawe wat regdeur die jaar ysvry is. Die USSR het na die Tweede Wêreldoorlog beheer oor die grootste gedeelte van Baltiese See kuslyn verkry, en kan bowendien op Poolse en Oos-Duitse hawens staatmaak. Die toegang tot die oop see word egter deur die Deensestraat beheer, wat op sy beurt onder NAVO-beheer staan en in oorlogstyd gesluit kan word.
- b. Die hoofkwartier van die Swart See Vloot is te Sevastopol geleë, en die USSR het weer eens beheer oor 'n groot deel van die kuslyn verkry. Vlootbasisse in Roemenië en Bulgarye is ook beskikbaar. Die uitgang na die oop see gaan deur die Dardanelle en die Bosporus wat deur Turkye en sy NAVO-

bondgenote beheer word en in oorlogstyd gesluit kan word.

- c. Die hoofkwartier van die Noordelike Vloot is te Severomorsk geleë. Om van hierdie basis die oop see te bereik, moet die Groenland-Ysland-Engeland korridor oorgesteek word. In oorlogstyd sal die korridor deur 'n gesamentlike mag van skepe, duikbote en vliegtuie van NAVO bewaak word en vrye toegang is dus nie verseker nie.
- d. Die hoofkwartier van die Stille Oseaan Vloot is te Vladivostok geleë, aan die See van Okhotsk, wat as 'n Sowjet-meer beskryf kan word.⁴⁹ Om die Stille Oseaan te bereik moet die See van Japan oorgesteek word, en die toegang kan deur 'n vlootmag verhinder word. Petrapavlovsk is wel 'n basis wat vrye toegang tot die see het, maar kan nie oorland gesteun word nie, en is gevolglik baie kwesbaar.⁵⁰

3. Die agterstand in tegnologiese kundigheid

Omdat die missies van die Sowjet-vloot en die Amerikaanse Vloot verskil, word verskillende benaderings in die ontwerp van hulle vlootmagte gevolg. Daar bestaan egter ook tegnologiese verskille. Die USSR geniet tans steeds 'n klein voorsprong in die missielveld, met klem op SSM en SAM, maar huidige ontwikkelinge in die Weste is vinnig besig om die voorsprong uit te wis. Die USSR behou 'n voorsprong met betrekking tot die aandrywing van ICBM'e, maar is steeds ver agter op plofkopontwikkeling en akkuraatheid.⁵¹

Die ontwikkeling van die kruisermisiel in die VSA laat die USSR se ontwikkeling van 'n soortgelyke wapen ver agter. Die USSR maak nou al 'n geruime tyd gebruik van gasturbines vir die aandrywing van sy oppervlakte skepe, maar het steeds nie 'n kernaangedrewe oorlogskip gebou nie.

Aangesien kernkrag reeds 'n geruime tyd in sy duikbote gebruik word, bestaan daar moontlik ander tegnologiese redes waarom die konstruksie van 'n kernaangedrewe oorlogskip nie aangepak is nie.

Die afhanklikheid van fossielbrandstof, maak Sowjet-skepe dus afhanklik van aanvulling-ter-see of van oorsese basisse vir sulke aanvulling.

Ook in konstruksietegnologie van kernduikbote geniet die VSA steeds 'n voorsprong, veral met

betrekking tot onderwatergeraas, hoewel die Sowjet-duikbote moontlik effens vinniger is.⁵² Die ontwikkeling van die Sowjet-vloot het nie die tegnologiese agterstand uitgewis nie, en dit beperk steeds sy gevegs- en uithouvermoë.

4. Politieke invloed op vlootstrategie

Die politieke bestel in die *USSR* is sulks dat vlootstrategie deur die *KPSU* bepaal en deur die Sowjet-leër om eie redes beïnvloed word. Hoewel daar in die laaste jare 'n kentering by laasgenoemde te bespeur is, is hulle steeds van mening dat die Sowjet-vloot tweede viool teenoor hulle moet speel. Verder het die Sowjet-vloot min te sê oor watter soort skepe hulle nodig het om hulle missies uit te voer, en word besluite arbitrêr deur die *KPSU* geneem.⁵³

'The Communist Party has completely hobbled the Navy by saddling it with unsuitable, if technologically up-to-date ship and aircraft weapon systems of carrying out even the defensive missions which objectively confront the Soviet Navy'.⁵⁴

5. Ekonomiese probleme

'n Probleem waarmee die Westerse maritieme magte gekonfronteer word, nl die beskikbaarheid al dan nie van fondse vir die aankoop van wapenstelsels, manifesteer homself ook in die *USSR*. Vanweë die binnelandse strukture en die sentrale beheer oor landbou en industrie in die *USSR*, ondervind die land probleme met ekonomiese vooruitgang. Die Sowjet-leierskap beskou dit as 'n dringende probleem en wil graag soveel moontlik fondse binnelands beskikbaar stel.

Terselfdertyd voel hulself verplig om 'n sterk militêre mag uit te bou. Die twee doelwitte is in konflik, en kan moontlik 'n belangrike rol in die verdere ontwikkeling van die Sowjet-vloot speel.

6. Die Voortdurende dreigement

Die *NAVO* — kernaanvalsvermoë, soos dit deur die *Polaris/Poseidon/Trident* duikbote en aanvalstaakmagte gemanifesteer word, bly 'n probleem vir die Sowjet-leierskap. Tot dusver het hulle nie daarin geslaag om 'n doeltreffende teenvoeter vir die dreigement van grootskaalse vernietiging te vind nie. Dit hou die Sowjet-vloot steeds in die tweede plek as 'n maritieme mag, ondanks die vlootontwikkelinge tot op hede. 'The effect of the Soviet Naval weakness should be to greatly lessen the *USSR*'s international standing just as it objectively undermines the *USSR*'s

efforts to achieve a military powerbalance with *NATO*.'⁵⁵



The Sukhoi Su-26 fighter in its STOL version, NATO code name "Flagon-B".

Die VTOL-vliegtuig wat deur die Kiev-vliegdekskepe gedra word.

7. Die gebrek aan lugsteun

Ondanks die ontwikkeling van die Sowjet-vloot tot 'n moderne maritieme mag, word die ontplofing van hierdie mag gekniehalter deur die gebrek aan lugsteun, wanneer dit buite die bereik van landgebaseerde maritieme lugmag moet optree, die verskaffing van gesofistikeerde *SAM* ten spyte.

Steeds word geen voorsiening gemaak vir die daarstelling van 'n mobiele see-gebaseerde maritieme lugmag nie, en die *KIEV*-klas vliegdekskip bied geen oplossing nie. Die hoeveelheid van *VTOL*-vliegtuie wat gedra word, en die beperkte ontwikkeling van die soort vliegtuig verminder sy doeltreffendheid.

Die Sowjet-vloot is deeglik bewus van die tekortkoming, en het groot klem op die ontwikkeling van *SAM*'s geplaas. Sy skepe bly egter steeds kwesbaar in wêreldwye optrede. Die verkryging van buitelandse basisse bied 'n oplossing, maar nie die antwoord nie.

Stukrag vir die ontwikkeling van die Sowjet-vloot

Die Sowjet-vloot se ontwikkeling is nie natuurlik nie. Die bewering word dikwels gemaak dat die Kubaanse missielkrisis (Oktober 1962) die stukrag vir die ontwikkeling was. 'n Gewese Sekretaris van die Amerikaanse Vloot het onlangs die oorsaak van die ontwikkeling as volg verklaar: *The masters of the Kremlin always have wanted to be masters of the world. They became aware in the late 1950's and early 1960's that*

*without a blue water navy they could not influence world events.*⁵⁶

Hierna verwys hy na hulle onmag tot direkte optrede in die Midde-Ooste krisis (1956) en die Libanon-krisis (1958). Daarna gaan hy verder: *The last straw was in 1962 Cuban missile crisis, when an American nuclear retaliation to force them to remove nuclear missiles they had been installing in Cuba. That was the watershed of history's greatest arms build-up and the Soviet Naval Component has not been shortchanged.*⁵⁷ Diepgaande ondersoek van die bewering bewys egter dat dit ongegrond is.

Die skeepsbouprogramme

'Knowledge of lead-times is important in analysing intentions: knowledge of lead-times can contribute to a more precise dating of when particular programmes were decided upon.'⁵⁸

Die stelling is reeds gemaak dat dit tussen 8 en 10 jaar duur van die behoeftestelling totdat 'n skip in diens geneem word. Word die tydperk in ag geneem, dan sal dit help om die datums, wat sekere besluite geneem is, vas te pen.

- Daar is op net 2 nuwe skeepsklasse en 2 nuwe duikbootklasse sedert 1962 besluit.
- Die voltooide duikbootklas (D) maak deel van die strategiese afskrikingsmag uit en is deur daardie behoefte aangestig.
- Die KIEV-klas vliegdekskip is 'n oënskynlike opvolg op die MOSKVA-klas helikopterkruiser, met die verskil dat dit VTOL-vliegtuie kan dra, 'n natuurlike ontwikkeling indien ons na die Amerikaanse en Britse Vlote kyk. Hoewel die missielkrisis die ontwerp moontlik aangestig het, lyk dit onwaarskynlik.
- Die KARA-klas ontwerp kan verklaar word om 'n behoefte te vul, wat deur die missie van see-ontsegging daargestel is.



Die MOSKVA-klas helikopterkruiser wat 'n oënskynlike opvolg is van die KIEV-klas vliegdekskip.

Die gevolgtrekking wat hier gemaak kan word, is dat die besluite, om sekere klasse van oorlogsskepe te bou, voor die missielkrisis geneem is. 'Because of leadtimes it can be argued that the hardware decisions to support Soviet Naval expansion pre-dated Cuba. If this is true, the most that can be said about the experience of October 1962 is that it confirmed a growing appreciation of naval power'.⁵⁹

'n Ander skrywer stel dit soos volg: *That year (1962) is significant, because it is the time when the Soviet Union was first observed putting to sea modern ocean-going warships that compared favourably with Western warships.*⁶⁰

Polmar het dit soos volg gestel: 'Those who attribute the current Soviet thrust to the seas as a result of Soviet 'humiliation' in the 1962 missile crisis, fail to understand the immense problems involved in building a modern warship'.⁶¹

Veranderde strategie

Die Stalin-bewind het die 'ou skool'-strategie gevolg en gepoog om 'n gebalanseerde vlootmag daar te stel, met 'n verskeidenheid skepe wat van swaar kruisers tot ligte aanvalsvaartuie en duikbote sou wissel.

Die Sowjet-leierskap het 'n toekomstige oorlog as 'n kern- en globale oorlog gesien en het die mening gehuldig dat konvensionele magte verminder kan word. Dit het bekend gestaan as die 'limited navy' — doktrine.⁶²

Die Sowjet-vloot het egter die kernmag as aanvullend tot die konvensionele mag beskou en 'n 'balanced navy'-doktrine voorgehou.⁶³ Uiteindelik het hulle sukses behaal. "Two international events, the U-2 incident and the Cuban missile crisis, aided the Navy's fight against Khrushchev by undermining the tenet that the United States would not dare confront a nuclear armed Soviet Union".⁶⁴

'n Beleidsverandering het egter eers na die 22ste kongres van die KPSU in 1961 plaasgevind. Only after the 1961 decision does evidence begin to accumulate of a shift in policy involving the forward deployment of surface units',⁶⁵ en . . . *the decision that the Navy should move forward in strategic defence was prompted by the new threat of nuclear strikes against Russia from distant sea areas.*⁶⁶ Die besluit is beïnvloed deur die ontplooiing van SSBN naby Sowjetwaters deur die VSA. Dit is ook duidelik dat die

besluit in 1961 geneem is, ongeveer 'n jaar vóór die Kubaanse missielkrisis.

Erickson stel dit soos volg: 'such is the general background to the emergence of present-day Soviet Naval force structure and deployment patterns, both of which embody a number of 'peculiar' Russian solutions which have also been displayed in the strategic weapons program as a whole. The crucial decisions must have been taken in 1961, that is before the Cuban missile crisis and it was after 1962-63 that the Soviet Navy began to formulate its new 'strategic' mission'.⁶⁷

Opsomming

Na afloop van die Tweede Wêreldoorlog het die USSR sy verliese aan mannekrag en 'n beskadigde ekonomie ge-evalueer. Die Sowjet-vloot was 'n verslane mag. Stalin het in 1946 die skeepsbouprogram van stapel gestuur wat weens die oorlog nooit ten uitvoer gebring is nie.

Hy het voortgebou op die 'ou skool'-strategie, wat hy vanaf 1934 gevolg het en 'n gebalanseerde vloot probeer opbou. Die opbou het plaasgevind in 'n tydperk wat die Westerse maritieme vermoë as 'n groot gevaar vir die USSR beskou is, veral omdat die VSA die monopolie in atoomwapens gehad het. Die vlootstrategie het berus op die uitgangspunt dat 'n Westerse aanval net in eie waters, onder dekking van landgebaseerde lugsteun, afgeslaan kan word.

Die strategie van die Sowjet-vloot was strategies, sowel as takties, defensief ingestel. In die opbou van die vloot is daar op die sterk punte van die Westerse maritieme vermoë gekonsentreer om so die sterk punte te neutraliseer.

Khrushchev se magsoorname in 1954 het geen verandering in die vlootstrategie teweeg gebring nie. Hy was 'n aanhanger van die 'jong skool'-doktrine, wat meer klem op ligte aanvalsvaartuie en duikbote ter verdediging van die USSR gelê het. In 1955 word Adm Gorshkov Bevelvoerder van die Sowjet-vloot met 'n spesiale doel, *In the place of Stalin's planned ocean-going navy Adm Gorshkov was directed to develop a missile armed and nuclear-powered submarine force to defend the Soviet Union from possible western aggression*.⁶⁸

'n Veranderde benadering tot 'n defensiewe strategie het ingetree, nl 'n swaai weg van 'n gebalanseerde vloot met konsentrasie op swak

punte in die Westerse maritieme mag. Die USSR het met rasse skrede missiele ontwikkel, sodat dit teen 1960 reeds die hoofbewapening van die Sowjet-oorlogskepe uitgemaak het.

Die ontplooiing van die eerste Amerikaanse kernduikboot met ballistiese missiele naby Sowjet-gebiedswaters, het die USSR gedwing om die uitgangspunt van sy strategie in heroorweging te neem. 'However between 1957 and 1961, there was a fivefold increase in the range from which Western maritime attack could be launched against targets on land'.⁶⁹ Dit het tot 'n veranderde strategie gelei wat in 1961 deur die KPSU-kongres goedgekeur is. *The revealed unviability of nuclear Cold War, especially between the Suez and Cuban crisis of 1956 and 1962, along with American carrier and submarine developments and the defection of Albania (1961), convinced the Soviet Union to undertake blue-water naval construction to challenge the US Navy's supremacy in the Pax Americana*.⁷⁰

Ter verdediging van die USSR sou die Sowjet-vloot weg van die kuswaters ontplooi word, en 'n voorbeeld hiervan is die ontplooiing van 'n Sowjet-taakmag in die Middellandse See vanaf 1963. Gedurende die Khrushchev-bewind het die Sowjet-vloot sy grootste uitbreiding getoon.⁷¹

Dis egter nie net die Sowjet-vloot wat in die vyftigerjare groot vooruitgang getoon het nie, maar ook die handels- en vissersvlote. Dit het die USSR onafhanklik van buitelandse skeepvaart gemaak en ook die geleentheid daargestel om oorsese basisse te verkry. Dit sou die aanvullingsprobleem tot groot mate kan oplos, en moontlike lugbasisse beskikbaar stel om lugsteun aan ontplooiende mag te verskaf.

Die Kubaanse missielkrisis het getoon dat die verandering in strategie, soos in 1961 besluit, genoodsaak was, en dat, indien die USSR sy belange wil beskerm, hy 'n maritieme mag moet opbou.

Brezhnev het in 1964 aan die mag gekom, maar dit het geen verandering aan die vlootstrategie veroorsaak nie. Hy was 'n aanhanger van die 'ou skool'-doktrine, wat die nuwe strategie goed gepas het. Hy het voortgegaan om die Sowjet-vloot gebalanseerd uit te bou.⁷²

Ondanks die ontwikkeling van die Sowjet-vloot, het basiese probleme onopgelos gebly. Die tegnologiese gaping tussen die *USSR* en die Weste het effens vernou. Geografiese verspreiding bly 'n probleem, selfs met ontplooiing van Sowjet-vlootmagte wêreldwyd.

Die probleem van vrye toegang tot sy basisse is verlig deur die verkryging van oorsese basisse, en die ontplooiing van magte wêreldwyd. Die Sowjet-vloot, of altans groot gedeeltes daarvan, kan in sy basisse vasgekeer word. Die ontplooiing van die D-klas *SSBN* het baie verligting gebring, omdat die *USSR* in staat gestel is om teikens in die *VSA* aan te val, sonder dat die duikbote Sowjet-waters verlaat.

Gevolgtrekking

Uit bogenoemde bespreking kan die volgende gevolgtrekkings gemaak word.

- a. Die Sowjet-vloot is sedert 1945 uitgebou van 'n mag wat hoofsaaklik op kusverdediging toegespits was, tot 'n maritieme mag wat see-ontsegging kan toepas op sy vyande en 'n geloofwaardige kernafskrikking daargestel het.
- b. Die ontwikkeling van die Sowjet-vloot is gestimuleer deur die strategie wat deur die *USSR* daargestel is. Vanaf 1945 was die strategie defensief, sowel as takties defensief, gerig. In 1961 is die besluit geneem om tot die taktiese offensief oor te gaan deur wêreldwye ontplooiing van hulle vlootmag.
- c. Die besluit het veranderde en vergrote skeepsbouprogramme aangestig, waaruit die kontemporêre Sowjet-vloot te voorskyn getree het. Dit was hierdie besluit wat die stukrag tot die ontwikkeling van die Vloot was en nie die Kubaanse missielkrisis, soos so dikwels beweerd word nie.
- d. Die ontwikkeling van die Sowjet-vloot het egter nie sy basiese probleme opgelos nie, en maak die Vloot afhanklik van buitelandse basisse vir aanvulling en lugsteun. Die probleme kan toekomstige strategiese ontwikkeling kortwiek, veral indien die Sowjet-vloot op seebeheer sou konsentreer.

Voetnote

1. D. Rees: *Soviet Sea Power: The Covert Support Fleet* (*Conflict Studies* No. 84, London, 1977, p. 2)
2. D. Fairhall: *Russia looks to the Sea*, London 1971, pp. 21-24.
3. R. W. Herrick: *Soviet Naval Strategy*, Annapolis Md, 1968, p. 30.
4. Herrick, *op.cit.*, p. 29.

5. Herrick, *op.cit.*, p. 34.
6. *Ibid.*, pp. 32-33.
7. D. W. Mitchell, *The Soviets against the Germans at Sea 1941-1945* (*Rusi Journal* Vol. CXIII 651, August, 1968, pp. 237-243).
8. Mitchell, *op.cit.*, pp. 237-243.
9. Herrick, *op.cit.*, pp. 54-55.
10. Herrick, *op.cit.*, p. 61.
11. *Ibid.*, p. 61.
12. *Ibid.*, pp. 58-60.
13. *Ibid.*, pp. 60-61.
14. *Ibid.*, p. 61.
15. J. Erickson, *Soviet Military Power*, London, 1971, p. 53.
16. Herrick, *op.cit.*, p. 59.
17. Herrick, *op.cit.*, p. 65.
18. *Ibid.*, p. 59.
19. Herrick, *op.cit.*, p. 63.
20. *Ibid.*, p. 64.
21. N. Polmar, *The Soviet SLBM force* (*Air Force Magazine*, May 1978, p. 44).
22. Herrick, *op.cit.*, p. 66.
23. Khrushchev aangehaal *ibid.*, p. 67.
24. Herrick, *op.cit.*, p. 68.
25. K. Booth: *Navies and Foreign Policy*, London, 1977, p. 204.
26. Gorshkov aangehaal in Herrick, *op.cit.*, p. 57.
27. G. E. Hudson en MccGwire, M. (Red.), *Soviet Naval Developments*, New York, 1973, p. 279.
28. Herrick, *op.cit.*, p. 71.
29. *Ibid.*, p. 76.
30. G. E. Hudson en MccGwire, *op.cit.*, p. 282.
31. Aangehaal in Herrick, *op.cit.*, p. 76.
32. J. E. Moore: *The Soviet Navy Today*, London, 1975, p. 12.
33. J. E. Moore, (Red.): *Jane's Fighting Ships 1977-78*, London, 1977, p. 697.
34. Sir Eyre Crow aangehaal in Richmond, H. *Statesmen and Sea Power*, Oxford, 1947, p. Aa2.
35. Fairhall: *Russia looks to the sea*, London, 1971, p. 65.
36. *Ibid.*, p. 85.
37. *Ibid.*, pp. 157-172.
38. Fairhall, *op.cit.*, p. 222.
39. Polmar, *op.cit.*, p. 44.
40. Hudson aangehaal in MccGwire, *op.cit.*, p. 287.
41. Maarskalk Sokolovskii in Herrick, *op.cit.*, p. 90.
42. *Ibid.*, p. 91.
43. MccGwire, M. and McDonnell, J. (Reds.), *Soviet Naval Influence*, New York, 1977, p. 136.
44. Herrick, *op.cit.*, pp. 93-94.
45. *Ibid.*, p. 94.
46. *Ibid.*, p. 95.
47. Herrick, *op.cit.*, p. 99.
48. G. F. Elliot aangehaal in Herrick, p. 151.
49. Herrick, *op.cit.*, p. 56.
50. *Ibid.*, pp. 55-56.
51. *The Military Balance 1977/78* (*Air Force Magazine*, December 1977, p. 62).
52. M. MccGwire, (et al.): *Soviet Naval Policy*, New York, 1975, p. 456.
53. Herrick, *op.cit.*, pp. 147-148.
54. *Ibid.*, p. 148.
55. Herrick, *op.cit.*, p. 155.
56. J. W. Middendorf II: *US Maritime Power and NATO: A view from America* (*Navy International* Vol. 83 no 4, April 1978, p. 12).
57. Middendorf, *op.cit.*, p. 12.
58. Booth, *op.cit.*, p. 176.
59. Booth, *op.cit.*, p. 176.
60. United States of America, Department of the Navy, *Understanding Soviet Naval Developments*, (ongepubliseerde dokument), Washington, D.C., April 1974, p. 15.
61. N. Polmar: *Soviet Naval Power: Challenge for the 1970's*, New York, 1974, p. 41.
62. Hudson, G. E. aangehaal in MccGwire, *Soviet Naval Developments*, p. 282.
63. Hudson, G. E. aangehaal in MccGwire, *Soviet Naval Developments*, p. 283.
64. *Ibid.*, p. 284.
65. *Ibid.*, p. 191.
66. MccGwire, *Soviet Naval Influence*, p. 136.
67. Erickson, *op.cit.*, p. 54.
68. Department of the Navy, *op.cit.*, p. 4.
69. MccGwire, *Soviet Naval Developments*, p. 536.
70. C. G. Reynolds: *Command on the Sea*, New York, 1974, p. 572.
71. R. W. Herrick, in MccGwire, *op.cit.*, p. 319.
72. MccGwire, *op.cit.*, p. 190.

Bibliografie

- BOOTH, K.: *Navies and Foreign Policy*, London, 1977.
 ELLER, E. M.: *The Soviet Sea Challenge*, Chicago, 1971.

- ERICKSON, J.: *Soviet Military Power*, *RUSI-Journal*, London, 1971.
- FAIRHALL, D.: *Russia looks to the sea*, London, 1971.
- HERRICK, R. W.: *Soviet Naval Strategy: fifty years of theory and practice*, Annapolis, 1968.
- JUKES, G.: The Indian Ocean in Soviet Naval Policy, *Adelphi Paper No. 87*, London, May 1972.
- MCCGWIRE, M. (ed.): *Soviet Naval Developments*, New York, 1973.
- MCCGWIRE, M. en McDONNELL, J. (ed.): *Soviet Naval Policy*, New York, 1975.
- MCCGWIRE, M., et al. (ed.): *Soviet Naval Influence*, New York, 1977.
- MIDDENDORF II, J. W.: US Maritime Power and NATO. A view from America, *Navy International* Vol. 83 no. 4, April, 1978, pp. 10-13.
- MITCHELL, D. W.: The Soviets against the Germans at sea 1941-45. *RUSI Journal*, Vol. XCIII: 651, August 1968, pp. 237-243.
- MOORE, J. E.: *The Soviet Navy today*, London, 1975.
- MOORE, J. E. (red.): *Jane's Fighting Ships 1977-78*, London, 1977.
- POLMAR, N.: *Soviet Naval Power: Challenge for the 1970's*, New York, 1974.
- POLMAR, N.: The Soviet SLBM force, *Air Force Magazine*, May 1978, pp. 42-47.
- REES, D.: Soviet Sea Power: The Covert Support Fleet, *Conflict Studies No. 84*, London, 1977.
- REYNOLDS, C. G.: *Command of the Sea — The history and strategy of maritime empires*, New York, 1974.
- RICHMOND, H.: *Statesmen and Sea Power*, Oxford, 1947.
- The Military Balance 1977/78: *Air Force Magazine*, December 1977, pp. 62-70.
- United States of America, Department of the Navy, *Understanding Soviet Developments* (ongepubliseerde dokument), Washington D.C. April 1974.